XL Convegno Internazionale del G.I.R.E.A.

Le realtà della schiavitù: identità e biografie da Eumeo a Frederick Douglass

Les réalités de l'esclavage: identités et biographies d'Eumée à Frederick Douglass

L'identità dello schiavo: realtà o utopia?

Schiavitù

- Punto di vista antropologico
- Punto di vista economico-sociologico
- Punto di vista storico-giuridico

Identità

Uguaglianza completa e assoluta

Identità

$$(a + b)(a - b) = a^2 - b^2$$

Identità

- Punto di vista antropologico
- Punto di vista economico-sociologico
- Punto di vista storico-giuridico

Identità

effettiva

attestata

Cosa accadeva nell'antichità?

Mondo greco
condizione giuridica dello schiavo non poteva dirsi definita in modo chiaro

Mondo romano
condizione giuridica dello schiavo più chiara

↓

Gaio

↓

Summa divisio personarum

Status libertatis

Liberti qui desierant esse servi

Limitazioni

- **Ambito pubblicistico**
- **Ambito privatistico**
- **Ambito sociale**

Ingenui qui ex matre libera nati sunt

Ingenuus = *in gigno* = autoctono

Identità?

D. 46.3.98.9, Paul. 15 ***quaest***. *Aream promisi alienam: in ea dominus insulam aedificavit: an stipulatio extincta sit, quaesitum est. Respondi, si alienum hominem promisi et si a domino manumissus est, liberor. Nec admissum est, quod Celsus ait, si idem rursus lege aliqua servus effectus sit, peti eum posse: in perpetuum enim sublata obligatio restitui non potest, et Nec simili argumento usus est, ut, si navem, quam tu promisisti, dominus dissolverit, si servus effectus sit, alius videtur esse. deinde isdem tabulis compegerit, teneri te: hic enim eadem navis est, quam te daturum spopondisti, ut videatur magis obligatio cessare quam extincta esse. Homini autem manumissio simile fiet, si ea mente dissolutam esse navem posueris, ut in alios usus converterentur tabulae, deinde mutato consilio easdem compositas: alia enim videbitur esse posterior navis, sicut ille alius homo est. Non est his similis area, in qua aedificium positum est: non enim desiit in rerum natura esse. Immo et peti potest area et aestimatio eius solvi debebit: pars enim insulae area est et quidem maxima, cui etiam superficies cedit* …

D. 5.1.76, Alf. 6 *dig*. *Proponebatur ex his iudicibus, qui in eandem rem dati essent, nonnullos causa audita excusatos esse inque eorum locum alios esse sumptos, et quaerebatur, singulorum iudicum mutatio [eadem rem] an aliud iudicium fecisset. Respondi, non modo si unus aut alter, sed et si omnes iudices mutati essent, tamen et rem eandem et iudicium idem quod antea fuisset permanere, neque in hoc solum evenire, ut partibus commutatis eadem res esse existimaretur, sed et in multis ceteris rebus. Nam et legionem eandem haberi, ex qua multi decessissent, quorum in locum alii subiecti essent; et populum eundem hoc tempore putari qui adhinc centum annis fuissent, cum ex illis nemo nunc viveret; itemque navem, si adeo saepe refecta esset, ut nulla tabula eadem permaneret quae non nova fuisset, nihilo minus eandem navem esse existimari. Quod si quis putaret partibus commutatis aliam rem fieri, fore ut ex eius ratione nos ipsi non idem essemus qui adhinc anno fuissemus, propterea quod, ut philosophi dicerent, ex quibus particulis minimis consisteremus, hae cottidie ex nostro corpore decederent aliaeque extrinsecus in earum locum accederent. Quapropter cuius rei species eadem consisteret, rem quoque eandem esse existimari.*

Identità del *servus* → relativa → onomastica